

8. Důstojná práce a ekonomický růst

8 DŮSTOJNÁ PRÁCE
A EKONOMICKÝ RŮST

CÍLE: Žáci dokáží identifikovat rozdílné příležitosti a pracovní podmínky v odlišných regionech světa, především v kontextu rozvinuté – méně rozvinuté. Uvědomují si vliv prostředí na životy lidí, roli vzdělání, ekonomické situace a dalších sociálních faktorů na existenci a budoucnost každého člověka. Znalí obsah Všeobecné deklarace lidských práv a její význam dokáží projektovat v reálných situacích. Chápu realitu globalizovaného světa a jeho ekonomickou a sociální propojenost.

ZAŘAZENÍ DO RVP:

- Člověk a jeho svět – výchova k občanství
- Člověk a svět práce
- Etická výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

POMŮCKY: tužka, sešit, tabule, křída, magnetky, příloha č. 1 (články z Všeobecné deklarace lidských práv), příloha č. 2 a č. 3 (texty)
Přílohy naleznete na konci lekce.

TRVÁNÍ:
45 MIN

7.—9.
TŘÍDA ZŠ

Cíl OSN:

Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny.

Žijeme v globalizovaném světě, jehož oblasti jsou čím dál více provázány. S novými technologiemi, především v oblasti telekomunikace a dopravy, pro nás již vzdálenost není překážkou. Tato skutečnost přinesla mnohé příležitosti a výhody, učinila ale také svět o poznání složitější. Každý náš čin může mít dnes daleko větší dopad, než si dovedeme představit. Například naše spotřebitelská rozhodnutí jsou hnacím motorem ekonomik na druhé straně planety. Žijeme v zemi, která se řadí do hrstky rozvinutých států se stabilní ekonomickou, bezpečnostní a politickou situací. Většina světové populace takové štěstí nemá.

Osmý cíl se zaměřuje na zabezpečení důstojné, stabilní a bezpečné práce pro všechny lidi na Zemi. Usiluje o snížení nezaměstnanosti, vymýcení nucené práce, dětské práce a moderních forem otroctví. Zároveň se osmý cíl zaměřuje na hospodářský růst. Klade si ambici dosáhnout vyšší ekonomické produktivity a zefektivnit využívání globálních zdrojů. S tím souvisí také to, že vedle udržování eko-

nomického růstu je třeba „učinit vše potřebné pro to, aby ekonomický růst nebyl spojen s poškozováním životního prostředí“. OSN si klade za cíl zpřístupnit všem lidem moderní technologie a postupy, podporovat politiky zaměřené na rozvoj (především v kontextu méně rozvinutých států) a zpřístupnit výhody a příležitosti současného světa všem bez rozdílu národnosti, pohlaví či náboženského vyznání.

Plné znění SDG 8 naleznete [zde](#).

VÍCE INFORMACÍ
O CÍLECH
UDRŽITELNÉHO
ROZVOJE NALEZNETE
ZDE.

VIDEO: CÍL 8:
DŮSTOJNÁ PRÁCE
A EKONOMICKÝ RŮST

KOMIKS:
„ODPOVĚDNÝ ROZVOJ“

1. Až vyrostu...

🕒 10 min

POMŮCKY: tužka, sešit, tabule, křída

Zamyslete se s žáky nad jejich budoucím povoláním. Vyzvěte je k zamyšlení – čím by se chtěli stát? Jaké pro to mají důvody? Každý, ať si své vysněné povolání poznamená do sešitu, nechte ale zaznít některé nápady.

ÚKOL A: Nakreslete na tabuli dvě protínající se linky tak, aby vznikly čtyři přihrádky. Přidejte nadpis „Očekávání“. Každou z přihrádek nadepište následujícími pojmy: pracovní prostředí; pracovní doba (hod./den); výplata/měsíc; počet pracovních dní v týdnu.

Žáci si vše překreslí do sešitu a každou přihrádku vyplní vzhledem ke svému budoucímu povolání. Jaké pracovní podmínky mohou očekávat? Společně potom doplňte do každé kolonky na tabuli alespoň pět údajů.

Společně si odpovězte na následující otázky:

- Jsou si vaše odpovědi podobné?
- Objevily se ve vašich odpovědích nějaké extrémní údaje?
- Myslíte si, že to platí pro všechna zaměstnání a státy? A mělo by to platit?

PRAKTICKÝ TIP: Ke každé přihrádce můžete žákům stručně nastínit škálu možností, o které mohou přemýšlet – např.:

Pracovní prostředí – kancelář, malá soukromá dílna, tovární hala, práce u pásu, pole apod.

Pracovní doba – pravidelná osmihodinová, práce na směny, pohyblivá pracovní doba, kterou si musím sám hlídat apod.

Počet pracovních dní v týdnu – pět pracovních dní (pondělí–pátek), víkendové služby, zkrácený úvazek, každý den (pondělí–neděle) apod.

Odhad výplaty – Můžete pracovat se stupnicí a využít škálu výše platu: velmi vysoký–vysoký–normální–nízký–velmi nízký. Nebo použijte konkrétní částky – pro přehled můžete žákům pomoci následujícími údaji. Použitá data pocházejí z roku 2019:

• Minimální mzda – 13 350 Kč	• Architekt/ka – ø 32 568 Kč
• Průměrná mzda – 27 582 Kč	• Lékař/ka – ø 46 844 Kč
• Recepční – ø 23 953 Kč	• Kuchař/ka – ø 24 260 Kč
• Letuška/Steward – ø 30 758 Kč	• Pokladní – ø 22 935 Kč

ÚKOL B: Nakreslete na tabuli znovu dvě protínající se linky a každý box nadepište shodnými pojmy. Přidejte nadpis „Problémy“. Nechte žáky zamyslet se, s jakými problémy se lidé ve svém zaměstnání mohou setkat, jakým situacím mohou čelit. Zaměřte se na obecné problémy, nejen na ty související s konkrétním povoláním/zaměstnáním.

Očekávání		Problémy	
pracovní prostředí	pracovní doba (hod./den)	pracovní prostředí	pracovní doba (hod./den)
výplata/měsíc	počet pracovních dní v týdnu	výplata/měsíc	počet pracovních dní v týdnu

2. Co na to (mezinárodní) právo?

 10 min

POMŮCKY: tabule, magnetky, příloha č. 1 (články z Všeobecné deklarace lidských práv)

Pracovní podmínky a plat se liší země od země, profese od profese. Nikdy by však zaměstnání nemělo zasahovat do osobní svobody a štěstí člověka. Bohužel, právě k tomu často dochází. V předchozí aktivitě si žáci udělali obrázek o náležitostech běžných zaměstnání v Česku. Také si uvědomili, že ne vždy a všude tomu tak je. Kdo ale určuje hranice?

INFOBOX: V rozvojových zemích se špatné pracovní podmínky typicky týkají například oděvního průmyslu či práce na plantážích. Na západě se setkáváme s pašováním lidí (human trafficking) či dokonce novodobým otroctvím. Této problematice se v Česku věnuje například organizace La Strada – [zde](#) naleznete povedené video z jejich dílny.

ÚKOL: Rozdejte žákům články ze Všeobecné deklarace lidských práv týkající se práce (příloha č. 1). Do každé lavice dejte vždy jeden článek, přičemž každý článek vždy rozdáte dvakrát. Dvě dvojice tedy budou mít vždy stejný článek. Počet rozdaných článků upravte podle počtu žáků. V krátkosti si připomeňte, co o Všeobecné deklaraci lidských práv víte a proč je tak důležitá.

Upozorněte žáky, že musí najít druhou dvojici se stejným článkem, se kterou budou pracovat v následující aktivitě. Měli by proto věnovat pozornost projevu ostatních. ((dvě předešlé věty tučně prosím)) Každá dvojice přečte svůj článek nahlas celé třídě a rozdělí se do skupin na základě článků. Nechte každé skupině dvě minuty k zamyšlení a diskuzi – čím se jejich článek zabývá? Jaký je jeho význam v praxi, ve skutečném životě?

Každá skupina vyšle jednoho zástupce, který připevní článek do tabulky na tabuli – právě k tomu problému, jímž se jejich článek zabývá.

INFOBOX: Všeobecná deklarace lidských práv byla schválena Valným shromážděním OSN v prosinci 1948. Jedná se o dokument představující základní soubor lidských práv. Přestože je tento dokument právně nezávazný, k jeho dodržování se zavázaly všechny členské státy OSN. Tedy 193 států z celkového počtu 196.

Ve třiceti člancích jsou stanovena základní lidská práva, která náleží každému člověku bez ohledu na rasu, původ, vyznání či politickou příslušnost. Dotýkají se všech oblastí lidského života – osobní svoboda, rodinný život, zdraví, náboženství či politika.

Plné znění deklarace v českém jazyce naleznete [zde](#).

TIP PRO UČITELE: Můžete s žáky vyhledat Listinu základních práv a svobod, která je jedním z ústavních zákonů České republiky. Naleznete v ní také články zabývající se pracovními podmínkami?

3. V továrně na textil...

 20 min

POMŮCKY: sešit, tužka, tabule, křída, příloha č. 2 a č. 3 (texty)

V rozvojových zemích se lidé často na trhu práce setkávají s krutým zacházením. Výjimkou nebývá například patnáctihodinová pracovní doba, dětská práce, mzda hluboko pod tou minimální, absence ochranných pomůcek či přestávek. V této aktivitě si podobnou situaci představíme na klasickém příkladu. Dějištěm naší simulace je továrna na textil v Bangladéši.

INFOBOX: Ač by se mohlo zdát, že v textilních továrnách pracují jen ženy, není tomu tak. I muži v nich mají své uplatnění. Příkladem jsou slova Nupura z Bangladéše, kterému je 19 let:

„Než jsem začal pracovat v textilní továrně, žil jsem s rodiči na vesnici a chodil do školy. Po ukončení 5. třídy jsem již ale nemohl ve studiu pokračovat, protože rodiče si nemohli dovolit platit školné. Já a můj táta teď musíme žít celou rodinu. Navíc můj táta nemůže pracovat tolik jako já, protože je chronicky nemocný. Celá rodina je tak závislá na mém platu, který si v oděvní továrně vydělám.“

Zdroj: NaZemi

ÚKOL: Do vytvořených skupin rozdejte žákům vždy po jednom textu (příloha č. 2 a č. 3). První text popisuje postavu ředitele/ředitelku továrny na textil, druhý potom postavu řadového zaměstnance – obsluhu šicího stroje. Ve čtyřčlenné skupině budou vždy dva žáci hájit zájmy jednoho charakteru ve vztahu k druhé postavě.

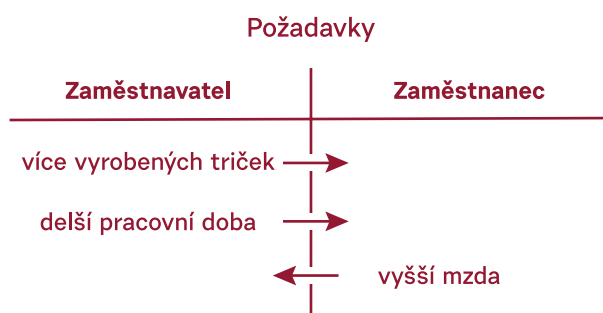
PRAKTICKÝ TIP: Simulační hru můžete rozšířit o další role. Například charakter spotřebitele, jehož hlavním zájmem je nízká cena. Další postavou může být odborář, který se snaží o plošné zlepšení podmínek.

KROK 1: Dejte žákům tři minuty na přečtení textu a seznámení se s rolí. V rámci skupiny by se měli v rychlosti představit – kdo je kdo? Poté je vyzvěte, aby na papír formulovali tři základní požadavky vůči druhé osobě, tedy majitel na zaměstnance a naopak. Nechte je mezi sebou diskutovat. Souhlasí jedna postava s požadavky té druhé?

Na tabuli vytvořte dva sloupce. Do jednoho budete zaznamenávat požadavky zaměstnance, do druhého zaměstnavatele. Šipkou vyznačte, ke komu požadavek směřuje.

KROK 2: Nyní žáky požádejte, aby definovali tři další požadavky. Tentokrát se ale musí zamyslet nad tím, co by dál měla/mohla požadovat druhá postava. Majitel továrny bude tedy přemýšlet, co dále by mohli požadovat jeho zaměstnanci (a naopak). Opět nechte žáky diskutovat. Shodnou se na požadavcích? Vše opět zaznamenejte do sloupců na tabuli, nové požadavky oddělte čarou.

TIP PRO UČITELE: Pokud chcete žákům pracovní podmínky v oděvních továrnách nastínit ještě reálněji, můžete jim pustit krátké video od organizace NaZemi vyrobené v rámci kampaně Ušili to na nás, která se věnuje nerovným pracovním podmínkám v rozvojových zemích. Ve videu také mluví zástupci různých zájmových skupin – od běžných dělníků přes odborářské lídry po zástupce NNO, které se snaží postavení dělníků změnit. Video naleznete [zde](#).

4. Existuje kompromis?

🕒 5 min

Každá z postav – zaměstnanec i zaměstnavatel – se snaží získat pro sebe co nejlepší podmínky. Každý ale přichází z odlišného prostředí a má jiné možnosti. V méně rozvinutých zemích je pro mnoho lidí velmi obtížné zajistit dostatek prostředků pro sebe a pro svou rodinu. Důvodů je mnoho a často spolu úzce souvisí – špatná ekonomická situace a chudoba se odráží ve špatném a nekvalitním vzdělání. Bez vzdělání jsou lidé odkázáni na nekvalifikované a špatně placené pozice, které jsou pro ně často jedinou možností výdělků. Proto jsou ochotni akceptovat i velmi špatné pracovní podmínky – jednoduše nemají na vybranou.

INFOBOX: Kolik kdo dostane z prodeje trička? Obrázek naleznete také [zde](#).

Zdroj: NaZemi

ÚKOL: Společně se nyní zamyslete nad průběhem předchozí aktivity. Využít můžete následující otázky:

- Jak jste se ve své roli cítili?
- Na jaká úskalí jste narazili?
- Povedlo se vám prosadit své požadavky?
- Pokud ano, jak? Pokud ne, proč?
- Kdo je podle vás v obtížnější pozici? Proč?
- Myslíte si, že to tak vypadá i ve skutečnosti?
- Co myslíte, že s tím můžeme dělat my?
- Můžeme, případně jak, pomoci dělníkům v oděvních továrnách v Asii?

Vraťte se nyní k aktivitě č. 1. Dokázali jste přijít na všechny problémy, s nimiž se lidé ve svých zaměstnáních setkávají? Vytvořte novou tabulku a zaznamenejte do ní nové poznatky.

VÍTE, ŽE podmínkám v oděvním průmyslu se dlouhodobě věnuje česká nezisková organizace NaZemi? V kampaních Ušili to nás a Kampaň za důstojnou mzdu sbírají informace přímo na místě, v asijských továrnách mezi dělníky. Více o iniciativě naleznete [zde](#).

Užitečné odkazy:

CBS reportáž z textilní továrny v Bangladéši (AJ) – <https://www.youtube.com/watch?v=W1mvcFuiTts>
Organizace La Strada: <http://strada.cz/cz/o-nas>

Všeobecná deklarace lidských práv – https://drive.google.com/file/d/10sRltXK0j_2CLjn9Kc0b-neYGOjsPLhf/view?usp=sharing

Dokumentární film „Krev v mobilech“ (ČJ)
– Ke shlédnutí [zde](#)
– Podrobnější popis [zde](#)

Metodická příručka pro učitele „Šaty dělají člověka“ – <https://www.nazemi.cz/cs/manual-saty-delaji-clovekaa-kdo-dela-saty>

Publikace „Život s oblečením“, NaZemi, 2016 – ke stažení [zde](#).

Použité zdroje:

Fauzia Erfan Ahmed. (2004). The Rise of the Bangladesh Garment Industry: Globalization, Women Workers, and Voice. NWSA Journal, 16(2), 34-45. Dostupné z www.jstor.org/stable/4317051
<https://www.finance.cz/dane-a-mzda/mzda/vse-o-mzdach/minimalni-mzda/>
https://cloud.email.hays.com/cz_salary_guide
<https://www.platy.cz/platy/zdravotnictvi-a-socialni-pece/lekar>
https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf
https://www.focus-age.cz/m-journal/public-relations/sweatshop---deadly-fashion--unikatni-norsky-dokument-uvrhl-fashion-bloggerky-do-sweatshopu-v-kambodzi__s279x11102.html
https://en.wikipedia.org/wiki/Sweatshop#Fast_fashion
<https://waronwant.org/sweatshops-bangladesh>
<https://www.forbes.com/sites/davidvolodzko/2019/03/05/bangladesh-and-the-fire-next-time/#58e70852ca16>
https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/bgd/all/show/2017/
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-3339578/Crammed-squalid-factories-produce-clothes-West-just-20p-day-children-forced-work-horrific-unregulated-workshops-Bangladesh.html>
<https://www.chinainportal.com/blog/bangladesh-clothing-textiles-manufacturers/>
<https://www.dhakatribune.com/business/2018/10/18/contribution-of-export-sector-to-gdp-shrinking>
<https://fashionunited.uk/news/business/bangladesh-raises-minimum-wage-for-garment-workers/2018091438912>
<https://www.theguardian.com/global-development/2018/jun/05/female-garment-workers-gap-hm-south-asia>
<https://www.adamsmith.org/blog/international/sweatshops-make-poor-people-better-off>

Projekt byl podpořen z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí v Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

1. Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

3. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

5. Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti. Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

7. Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

2. Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

4. Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

6. Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany. Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

8. Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli. Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

Továrna na textil, Dhaka, Bangladéš

Továrna „Alhaj Textile“ se nachází v hlavním městě Bangladéše – v Dháce. Pracuje v ní kolem 1800 zaměstnanců, z nichž se velká většina podílí na šití a výrobě oblečení. Továrna dokáže za jediný den vyprodukovat 20 tun textilu. Právě textil je v Bangladéši největším průmyslovým odvětvím, představuje 80 % bangladéšského exportu a 11 % HDP (2018).

V Bangladéši je minimální mzda velmi nízko – s 95 dolary/měsíc (cca 2 200 Kč) se řadí k nejnižším na světě. A právě levná pracovní síla láká do Bangladéše firmy z celého světa. Zde mají možnost své zboží levně vyrobit a poté daleko draž prodát na západě.

Přestože nejsou pracovní podmínky v textilních továrnách dobré, pro mnoho lidí je práce v textilce výhra. V mnoha jiných zaměstnáních neexistuje například garance minimální mzdy, a výdělek je podstatně menší. Proto se každý zaměstnanec snaží udržet si svou práci.

Zdroj: Adam Smith Institute

ZAMĚSTNANEC

Jsi zaměstnanec v továrně na textil a tvým úkolem je šít oblečení. Práci jsi získal/a nedávno – předtím jsi pracoval/a na poli, byla to ale obtížná práce a výdělek malý. Nestačil ani pro tebe – po smrti otce se teď navíc musíš více podílet na rodinném rozpočtu. Nikdy jsi nechodil/a do školy, neumíš číst a psát.

Pracuješ každý den v týdnu, 12 hodin denně. Výjimkou je pátek, kdy je zkrácená pracovní doba – pouze 8 hodin. Během dne máš povoleny dvě desetiminutové přestávky a půl hodiny na oběd. Neplacené přesčasy nejsou výjimka.

Se šicím strojem umíš dobře, jenom tě z dlouhého sezení bolí záda. Horší je vyrážka na ruku, kterou způsobují chemikáliemi barvené látky. Vedení továrny ale odmítá používat rukavice – byl by to pro ně výdaj navíc a zpomalilo by to výrobu. V místnosti, kde pracuješ, je vás dohromady kolem sedmdesáti. S několika kolegy jsi se spřátelil/a, vedení ale netoleruje přílišné povídání. Také často vypadává elektřina a větráky na stropě nefungují. To je pak v místnosti klidně 40 °C a mimo přestávku mají zaměstnanci zakázáno jíst a pít. Dostáváš minimální mzdu, pokud ale porušíš některé z pravidel (například onemocníš a nepřijdeš do práce), vedení ti může kus výplaty strhnout. Nebo o práci rovnou přijdeš.

Jsi pevně rozhodnutý/á udržet si práci za každou cenu.

Továrna na textil, Dhaka, Bangladéš

Továrna „Alhaj Textile“ se nachází v hlavním městě Bangladéše – v Dháce. Pracuje v ní kolem 1800 zaměstnanců, z nichž se velká většina podílí na šití a výrobě oblečení. Továrna dokáže za jediný den vyprodukovat 20 tun textilu. Právě textil je v Bangladéši největším průmyslovým odvětvím, představuje 80 % bangladéšského exportu a 11 % HDP (2018).

V Bangladéši je minimální mzda velmi nízko – s 95 dolary/měsíc (cca 2 200 Kč) se řadí k nejnižším na světě. A právě levná pracovní síla láká do Bangladéše firmy z celého světa. Zde mají možnost své zboží levně vyrobit a poté daleko draž prodát na západě.

Přestože nejsou pracovní podmínky v textilních továrnách dobré, pro mnoho lidí je práce v textilce výhra. V mnoha jiných zaměstnáních neexistuje například garance minimální mzdy, a výdělek je podstatně menší. Proto se každý zaměstnanec snaží udržet si svou práci.

Zdroj: Adam Smith Institute

ŘEDITEL/KA TOVÁRNY

Jsi ředitel/ka továrny. Tvým hlavním zájmem a úkolem je udržet továrnu v chodu a vydělat co nejvíce peněz. To znamená vyrobit za co nejméně peněz co nejvíce oblečení. Tvé hlavní výdaje jsou peníze na nákup látky, mzdy zaměstnancům a údržba šicích strojů a dalšího zařízení. Na údržbě se moc ušetřit nedá, musíš proto šetřit jinde. Látky nakupuješ ve velkém za dobrou cenu a zaměstnanci platíš co nejméně. Snažíš se, aby odvedli co nejvíce práce a dovoluješ jim proto jen krátké přestávky. Pokud máš pocit, že špatně pracují, zadáš jim úkol navíc a oni musí zůstat déle. Mnoho zaměstnanců je velmi mladých. Zákon sice dětskou práci zakazuje, pro tebe je ale výhodná. Malé prsty jsou pro práci s jehlou a nití nejlepší, a pokud nejsi s prací spokojen/a, dítě snadno vyženeš. Při získávání zakázek se snažíš stanovit co nejvyšší cenu a vydělat tak co nejvíce. Zároveň ale musíš myslet na konkurenci. Pokud bude tvá cena příliš vysoká, zákazník přejde k levnější konkurenci a ty nebudeš mít žádný výdělek.

K lepšímu výdělku tedy vede jediná cesta – zaplatit zaměstnancům co nejméně za co nejvíce práce.